

Achterstallig onderhoud II

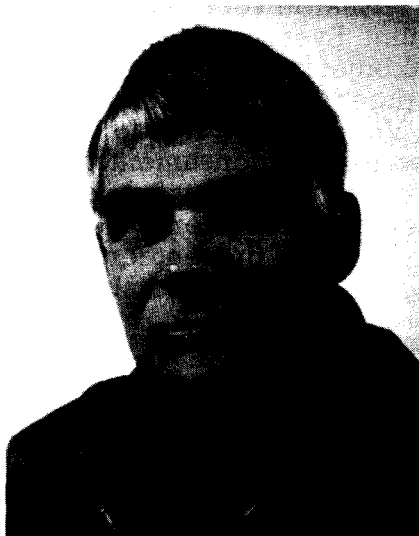
Enige tijd geleden heb ik op deze plaats beweerd dat achterstallig onderhoud aan het arbeidsvermogen een verklaring vormt voor het feit dat zoveel werknemers vóórtijdig het arbeidsproces verlaten 1). Onder achterstallig onderhoud moeten we in dit verband onder andere verstaan: een tekort aan maatregelen om fysieke en psychische slijtage in en door het arbeidsproces tegen te gaan en onvoldoende inspanning om relatieve veroudering van beroepskennis en werkervaring te voorkomen. Daarnaast is zeker ook sprake van leeftijdsdiscriminatie. Werknemers die de leeftijdsgrens van de VUT naderen worden niet meer lastiggevallen met pogingen om hun arbeidsvermogen op peil te houden. Eerder is er sprake van enige morele druk om het bijltje er maar bij neer te leggen zodra dat kan. Men hoeft niet meer, moet niets meer en krijgt ook de kans niet meer.

De omvang van uittreding uit het arbeidsproces kan in beeld worden gebracht door de instroom in en de bestanden van AAW/WAO en VUT te meten. Maar dat geeft geen zuiver beeld. Het vervallen van de inschrijvingsplicht (de facto) voor werklozen van 57½ jaar en ouder bij voorbeeld komt in feite ook neer op een vorm van definitieve uittreding. En in het algemeen wijzen de uiterst geringe plaatsingsmogelijkheden van oudere werklozen op gebreken in hun arbeidsvermogen en/of op het bestaan van leeftijdsdiscriminatie. Bovendien zeggen de instroom- en bestandsgegevens weinig of niets over de oorzaken.

Het CPB heeft onlangs een poging ondernomen om de omvang van de uittreding via de VUT te berekenen. Daaraan werd een raming toegevoegd van de mogelijke toekomstige ontwikkeling en de kosten daarvan. Het aantal deelnemers aan een VUT-regeling nadert op dit moment de 90.000. Daarmee is een uitkeringslast gemoeid van ca. 1,2% van het netto nationale inkomen (nni). Het aantal deelnemers in het jaar 2000 wordt door het bureau geraamd op 142.000 (lage raming) en 196.000 (hoge raming), waarmee een uitkeringslast van 1,8 resp. 2,5% van het nni zal zijn gemoeid 2). Er is overigens een uitruil met WAO- en WW-uitkeringen die in de toekomst nog omvangrijker kan worden als de VUT blijft groeien. Voor een juiste interpretatie van de kostenontwikkeling is het van belang hiermee rekening te houden.

Wat ik de afgelopen jaren in mijn dagelijkse werk aan VUT-regelingen onder ogen heb gekregen en de populari-

P.J. Vos

teit ervan bij zowel werkgevers als werknemers geven me de indruk dat het bureau een realistische beschrijving geeft van de omvang en de mogelijke verdere groei. Het CPB denkt dat er vanwege de toenemende uitkeringslast op enige termijn een goede kans is op beperking of afschaffing van de VUT. Maar hoe 'goed' is die kans eigenlijk? Mede onder invloed van de VUT is de leeftijdsnorm voor uittreding verlaagd. Deze ligt inmiddels dichterbij de 55 dan bij de 65 jaar. Het is de vraag of dat zonder meer ongedaan kan worden gemaakt. En als dat al zou kunnen, zou een uitruil met andere regelingen plaatsvinden, maar dan in omgekeerde richting, waardoor de eigenlijke besparingen beperkt zouden zijn.

Terwijl het CPB de VUT onderzocht, liet de Sociale Verzekeringsraad de WAO bekijken. In het rapport *Arbeidsverleden en uitkeringshoogte als determinanten van WAO-toetreding* worden de condities voor uittreding uit het arbeidsproces onderzocht en de rol daarbij van individuele afwegingen, onder andere met betrekking tot de inkomensconsequenties. Met behulp van de onderzoeksresultaten is vervolgens geprobeerd een verklaring te vinden voor de afname van de WAO-instroom van 2,35% in 1980 tot 1,40% in 1985. Met de nodige voorbehouden concluderen de onderzoekers, L. Aarts en Ph. R. de Jong van de Rijksuniversiteit Leiden, dat ca. een derde van de feitelijke daling van de WAO-instroom kan worden toegerekend aan het saldo van de werkloosheidsgroei enerzijds en de besnoeiing op de uitkerings-

hoogte anderzijds. Daarbij wordt overigens de kanttekening gemaakt dat een zelfde bezuinigingsdoelstelling waarschijnlijk ook had kunnen worden bereikt zonder korting op de uitkeringen. Dat neemt niet weg dat, terwijl de groei van de VUT in zekere zin kan worden gezien als een streep door de rekening van het bezuinigingsbeleid, de beperking op de WAO-instroom als een succesje kan worden gemeld. Maar de vraag rijst wat we met die verplaatsing van volumes dan per saldo hebben gewonnen. De echte arbeidsongeschikten hebben er alleen maar aan verloren en of de groei van de VUT veel mensen gelukkig zal maken, moet nog worden afgewacht.

De aandacht zou zich daarom niet alleen moeten richten op de omvang van de uittreding en de zwaarte van de uitkeringslast, zoals het CPB doet, maar ook op wat daarachter zit, zoals in het determinantenonderzoek gebeurt. Het zijn niet de WAO en de VUT die ons op kosten jagen, maar het productieverlies en de gedwongen non-activiteit die uit aantasting van het arbeidsvermogen voortvloeien. En dat proces begint al op jeugdige leeftijd. Als dat vanaf vandaag zou worden tegengegaan, kunnen we morgen misschien de VUT vervangen door een stelsel van flexibele pensionering en de werkelijk arbeidsongeschikten op een redelijk uitkeringsniveau terugbrengen. Maar dat vraagt van overheid, werkgevers en vakbonden minder aandacht voor pijnloze oplossingen voor bedrijfsreorganisaties en méér voor maatregelen gericht op het behoud van arbeidsvermogen.

1) *ESB*, 10 juni 1987, blz. 547.

2) *ESB*, 7 augustus 1987, blz. 726-728.